

СОЦІАЛЬНО-ПОЛІТИЧНА АКТИВНІСТЬ МОЛОДІ В УМОВАХ ФОРМУВАННЯ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

Якимчук М.Ю., Волкова І.П.

Національний університет водного господарства та природокористування

У статті досліджується поняття «молодь» за законодавством України. Проаналізовані основні недоліки та напрямки вдосконалення молодіжної політики держави. Особливе значення приділяється питанням соціально-політичної активності молоді в умовах формування громадянського суспільства. Визначено основні завдання, які повинна вирішити держава з метою підвищення соціально-політичної активності молоді.

Ключові слова: молодь, громадянське суспільство, суспільно-політична активність молоді, вибори, держава, молодіжна політика.

Постановка проблеми. Сьогодні проблема активності молоді у громадському житті є досить актуальною та соціально значущою. Названа соціально-демографічна група є суб'єктом політичних і соціальних відносин і її активність залежить від безлічі різних факторів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Наукове значення соціально-політичної активності молоді пов'язується з необхідністю досліджень суспільно-політичних явищ, що відбуваються у молодіжній сфері. Для цього необхідно проаналізувати проблеми молоді, знайти засоби і методи їх вирішення та в цілому розібратися у суспільно-політичному статусі молоді. Даним питанням зацікавилися В. Бебик, І. Грицяк, О. Лозовицький, О. Балакірева, В. Ярош, О. Яременко, С. Серьогін та багато інших науковців. Проте навіть незважаючи на їхні дослідження, тема залишається нерозкритою і вимагає подальших теоретично-наукових розробок для запровадження підходів до державного управління молодіжною політикою.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Встановлено, що політична активність молоді зростає в періоди масштабних і переломних подій. Необхідність залучення цієї частини суспільства в політичний процес є одним з основних завдань сучасної держави, оскільки без розвитку громадянського суспільства побудова демократії неможлива. У свою чергу, розвиток громадянського суспільства неможливий без залучення в суспільно-політичний процес молодого покоління.

Метою дослідження є отримання комплексного соціологічного знання про специфіку соціально-політичної активності української молоді та виявлення механізмів, умов та закономірностей, які посприяли б активізації молодіжної політики в Україні для подальшого формування громадянського суспільства.

Виклад основних положень. В умовах розвитку демократії та формування громадянського суспільства зростає необхідність перетворення молоді в активного суб'єкта політичних процесів. Однак низький рівень довіри молоді до влади гальмує цей процес. Сьогодні практично усі державні та суспільні сфери діяльності безпосередньо стосуються інтересів молоді: проведення реформ в державі, військові дії на сході країни, боротьба з тероризмом, освіта, праця,

сім'я, виховання, охорона здоров'я, культура, спорт, тощо. Все це відноситься до проблем державної політики, рішення яких повинно здійснюватися сумісними зусиллями держави, суспільства і самої молоді.

Молодь – це специфічна соціальна група. Вона різнилася за віком, рівнем освіти, професійної підготовки, ціннісними орієнтаціями, ступенем участі в політичних, соціальних та інших суспільних відносинах.

Молоддю вважаються молоді люди віком від 14 до 35 років. Підходи до визначення вікових ознак молоді як соціально-демографічної групи в незалежній Україні тричі змінювалися. Перше визначення молоді в межах 15–28 років, на яких поширюється державна молодіжна політика, було зафіксоване у Законі України «Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні» (5 лютого 1993 р.). У 1999 р. Верховна Рада України зменшила нижній поріг до 14 років. Ця зміна була певною відповіддю на прийняття Закону України «Про молодіжні та дитячі громадські організації» (1 грудня 1998 р.), який визначав, що молодіжні громадські організації об'єднують громадян віком від 14 до 28 років. Зміна верхньої вікової межі молоді до 35 років призвела відразу до неузгодженості законодавства. Так, якщо Закон «Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні» (діє в редакції від 01.01.2015 р.) [2] вважає молоддю громадян України віком від 14 до 35 років, то членами молодіжних організацій можуть бути особи у віці 14–28 років. Молоді люди віком від 28 до 35 років законодавством враховані не були.

Соціально-політична активність в цілому, з точки зору сучасної науки, являє собою підвищену участь у різних соціальних практиках, спрямованих на суспільне благо, таких як участь у діяльності політичних партій, громадських організацій і рухів, акціях. Проте в Україні реформи влади фактично залишали молодь на узбіччі соціально-політичного життя, а політичні партії проявляли до неї інтерес лише в період виборчих кампаній. Однак останніми роками ситуація дещо змінилася. Досвід попередніх років показує, що країни досягали стійкого політичного і економічного успіху завдяки посиленій увазі до молоді, вони змінили традиційний погляд на нові покоління і переглянули

взаємозв'язки між ними та їхнє значення для всебічного розвитку держави. Тож Україна також поставила перед собою завдання посиленого розвитку молодіжної політики.

Саме тому на першому плані будуть ті країни, які навчилися ефективно використовувати людський потенціал (зокрема молоді), заради досягнення стабільності серед інших держав.

Розвиток демократичної держави буде набагато ефективнішим лише за активної участі молоді. Творчий потенціал молодих людей є вагомим складовою модернізації суспільства, оскільки у майбутньому саме ця частина людей буде визначати пріоритетні напрями внутрішньої та зовнішньої політики країни, визначати механізми управління суспільством. Необхідно на державному рівні створити такі умови, щоб молодь могла брати активну участь у процесах розвитку України та повноцінно самореалізовувалась. Це забезпечити соціальний, культурний і економічний розвиток країни.

Для цього потрібно забезпечити духовні і культурні потреби молоді, рівні можливості для розкриття потенціалу молоді, набуття соціального досвіду (тобто вміння жити в громадянському суспільстві), якісну освіту, підтримку молодих сімей, формування національної і громадської свідомості, яка забезпечувала б розвиток України на основі державних та національних цінностей.

Такий підхід сформує у молодого покоління відповідальне ставлення до свого майбутнього і майбутнього держави. Це допоможе долучити чим більшу кількість людей до розробки і реалізації державної молодіжної політики.

Політичні та соціальні системи в Україні перебувають у стані потоку з 1992 року. Молоді, молодіжній культурі та змінам, що впливають на неї протягом періоду з часу незалежності, приділяли велику увагу і вони стали регулярною темою обговорень в уряді. Уряд прийняв багато законів, правил та політики щодо молоді. Основні завдання, принципи та напрями молодіжної політики в Україні викладені в Декларації «Про загальні основи державної молодіжної політики в Україні», прийняті Законом України від 15 грудня 1992 року, № 2859-ХІІ, а також в таких нормативно-правових актах як: Закони України «Про молодіжні та дитячі громадські організації», «Про соціальну роботу з дітьми та молоддю», «Про об'єднання громадян», «Про загальнодержавну програму підтримки молоді на 2004-2008 роки». Найважливішим нормативно-правовим актом є Закон України «Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні» (прийнятий Верховною Радою України 5 лютого 1993 р.) [2], в якому зазначені основні засади створення організаційних, соціально-економічних, політико-правових умов соціального становлення та розвитку молодих громадян України в інтересах особистості, суспільства та держави.

Згідно з законом, українська молодіжна політика поширюється на громадян віком від 14 до 35 років незалежно від соціально-майнового стану, походження, расового і національного статусу, статі, освіти, віри, роду і характеру занять. Вона здійснюється органами державної

виконавчої влади, установами, інститутами та об'єднаннями молодих громадян.

Найголовнішими напрямками діяльності для українських органів державної влади у здійснення молодіжної політики є:

- забезпечити правову і соціальну захищеність молоді;
- надати молодому громадянину гарантованого державного мінімуму, що складається з соціальних послуг на навчання, виховання духовного і фізичного розвитку, охорони здоров'я, професійної підготовки та працевлаштування;
- належне фінансування заходів і програм, що стосуються молоді;
- залучити молодих громадян до особистої участі у реалізації програм, що стосуються молоді, суспільства і держави.

У повсякденній практиці управління молодіжну політику часто розуміють не інакше, як певні витрати на молодь, як «утримання» молоді. Це неправильна точка зору. Безумовно, найбільш значущі молодіжні програми, що стосуються охорони здоров'я, освіти, необхідно фінансувати. Не обійтися без витрат і на ті соціальні групи, які самі себе не в змозі прогодувати (інваліди, сироти). Однак здебільшого молоді потрібні скоріше не інвестиції, не матеріальна допомога, а підтримка з боку держави для життєвого старту. Тому основним принципом державних відносин повинен бути принцип кредиту довіри і певної фінансової підтримки. Очевидно, що від позиції молоді в суспільно-політичному житті, від її активності залежатимуть темпи просування України по шляху не тільки політичних, а й культурних, економічних та ін. перетворень. А в наших силах сьогодні максимально зміцнити цю позицію молоді і посприяти її активності шляхом ефективних реформ в цій галузі [3].

Проте, питанням реалізації молодіжної політики займаються не тільки державні органи. Молодь також не стоїть осторонь від тих процесів, які нині відбуваються в політичному, громадському житті суспільства. Вона намагається підвищити ефективність свого власного впливу на суспільне життя, прагне до самоорганізації у вигляді громадських об'єднань. Необхідно відзначити, що визначальною рисою громадського молодіжного руху України є демократичний характер його створення і діяльності: переважна більшість молодіжних та дитячих об'єднань створено самою молоддю. Сьогодні в Україні налічується 200 всеукраїнських молодіжних організацій. Всі вони мають свої осередки в регіонах України. Ці організації щорічно реалізують свої програми і отримують фінансову підтримку від Міністерства України у справах сім'ї, молоді та спорту.

Також до провідних українських молодіжних організацій належать «Форум молодих лідерів України», «ВМГО Молодь України за майбутнє», «Всеукраїнська молодіжна туристична асоціація», «Союз молоді України» та інші [4]. Таким чином, протягом усього періоду розвитку незалежної України, не дивлячись на складну політичну, економічну, соціальну ситуацію в країні, громадські структури молодіжного руху активно розвиваються, відроджуючи свої історичні

традиції, коріння, і нині займають помітне місце в політичній системі суспільства.

На сьогоднішній день в Україні пріоритетною функцією студентського руху залишається вирішення соціально-економічних проблем студентства, захист їх прав та інтересів. Хоча в періоди особливого політичного загострення саме українське студентство виступає основною рушійною силою політичних змін. Українська молодіжна політика має сильний ідейний акцент [5]. Під час короткої історії незалежності України молодь прийняла тричі викликала зміни в розвитку всієї країни (Гранітна, Помаранчева революції та Революція гідності 1990, 2004, 2014 рр.).

Особливістю молодіжних рухів після «Революції гідності» стало орієнтація на впровадження процесу реформ в Україні, орієнтація на боротьбу з корупцією і політичний лобізм. Особливе місце серед молодіжних організацій в Україні займають волонтерські рухи – робота яких направлена на допомогу і вирішення гуманітарних проблем пов'язаних з ситуацією на Сході України.

Специфіку політичної активності молодого покоління, можна об'єднати в дві групи.

- першу групу складають об'єктивні чинники. До цих факторів належать вікові особливості (рухливості політичної свідомості, схильність до маніпулювання через відсутність політичного досвіду), нестабільне матеріальне становище (складність працевлаштування, низькі доходи і т. д.) і рівень соціально-економічного розвитку держави;

- друга група об'єднує в собі суб'єктивні чинники, зокрема це ступінь довіри до інститутів державної влади, впевненість у завтрашньому дні, ступінь інтересу до політичних подій і т. д. [5].

Умовами формування відповідальності молоді за майбутнє держави є:

- розширення демократичної участі молоді в розвитку суспільства;
- викорінювання убогості і значної соціально-економічної нерівності;
- розширення прав дітей і молодих громадян в політичній та економічній сферах;
- надання підтримки інформаційного забезпечення, більшої наочності і звітності в питаннях управління, а також при прийнятті рішень з економічних і соціальних питань.

Формування життєздатного підростаючого молодого покоління стає однією з головних стратегічних завдань розвитку країни. У цьому сенсі молодь – об'єкт національно-державних інтересів, один з головних чинників забезпечення розвитку держави і суспільства. Причому мова йде не стільки про допомогу з боку держави, а про створення умов, які можуть допомогти молодим

людям стати самостійно на ноги, розвиватися і приносити користь собі і суспільству [6].

Одним із важливих внесків у розвиток демократичної держави є вибори. Проте, українська молодь в частині голосування на виборах підтримує глобальний тренд абсентеїзму (ігнорування).

Наведені дані свідчать, що показник участі української молоді у виборах не тільки знаходиться на низькому рівні, а й постійно знижується.

Відповідно до проведених досліджень, в 1999 році у виборах взяло участь 61% молодих людей у віці від 18 до 29 років. Винятком стали повторні вибори президента в 2004 р в ході «Помаранчевої революції» при високій протестній активності молоді, тоді 71% молодих людей взяли участь у виборах. У 2010 році у виборах взяло участь 57%. Але потім знову почалося зниження, і на останніх президентських виборах 2014 року рівень активності встановився на рівні 44% [4]. Очевидно, що молодь покладає більше надій на громадську активність, а не електоральну. Про це свідчить участь в громадських організаціях, волонтерська діяльність.

Що ж безсумнівно, молодіжний рух України на даний момент перебуває у стані піднесення. Але молодим активістам необхідна допомога, як при створенні організації, так і для її розвитку. Саме тому державна влада не повинна забувати про молодіжну політику, і про свою роль в ній, так як молодь – це майбутнє не тільки нашої країни, а й усього світу в цілому.

Таким чином, державна молодіжна політика в Україні вимагає реформування і стратегічного переосмислення. Ключовими пріоритетами повинні стати:

- створення якісно нової системи і підходів в освіті з урахуванням світових тенденцій розвитку і ситуації на вітчизняному ринку праці, де на сьогоднішній день незатребуваними залишаються мільйони молодих фахівців;
- забезпечення випускників першим робочим місцем за фахом;
- продовження фінансування молодіжних програм житлового кредитування;
- подолання соціального відчуження молоді, залучення в соціально-економічні та політичні процеси в державі і суспільстві шляхом участі в органах місцевого самоврядування та самоорганізації;
- активна пропаганда і популяризація здорового способу життя, домінування духовних цінностей над споживчою і матеріальною культурою;
- можливість реалізації та задоволення своїх економічних, соціальних і культурних інтересів і потреб.

Список літератури:

1. Бебик В. Політологія для політика і громадянина: Монографія / В. Бебик. – Київ: МАУП, 2003. – 424 с.
2. Закон України «Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні» від 05.02.1993 № 2998-ХІІ. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2998-12>
3. Грицяк І. Політико-правові засади державної політики у сфері європейської та євроатлантичної інтеграції / І. Грицяк // Україна дипломатична. – 2013. – Вип. 14. – С. 641–661.
4. Лозовицький О. С. Освіта, наука і культура молоді України в умовах сучасних викликів і загроз глобалізації / О. С. Лозовицький // Науково-методична конференція викладачів, співробітників і студентів, Конотоп, 28 квітня 2011 р.: тези доповідей: у 2-х ч. / Відп. за вип. В.В. Бібик. – Суми: СумДУ, 2011. – Ч. 1. – С. 186–188.

5. Молодь України у дзеркалі соціології / [За ред. О. Балакірева, О. Яременко]; Український інститут соціальних досліджень. – К.: УІСД, 2001. – 210 с.
6. Формування здорового способу життя молоді: проблеми і перспективи. Монографія / О. Яременко, О. Балакірева, О. Вакуленко та ін. – К. : Український інститут соціальних досліджень, 2000. – 207 с.

Якимчук М.Ю., Волкова И.П.

Национальный университет водного хозяйства и природопользования

СОЦИАЛЬНО-ПОЛИТИЧЕСКАЯ АКТИВНОСТЬ МОЛОДЕЖИ В УСЛОВИЯХ ФОРМИРОВАНИЯ ГРАЖДАНСКОГО ОБЩЕСТВА

Аннотация

В статье исследуется понятие «молодежь» по законодательству Украины. Проанализированы основные недостатки и направления совершенствования молодежной политики государства. Особое значение уделяется вопросам социально-политической активности молодежи в условиях формирования гражданского общества. Определены основные задачи, которые должна решить государство с целью повышения социально-политической активности молодежи.

Ключевые слова: молодежь, гражданское общество, общественно-политическая активность молодежи, выборы, государство, молодежная политика.

Jakimchuk M.Yu., Volkova I.P.

National University of Water and Environmental Engineering

SOCIO-POLITICAL ACTIVITY OF YOUTH IN CONDITIONS OF FORMATION OF CIVIL SOCIETY

Summary

Today, the problem of youth activity in public life is very relevant and socially significant. This socio-demographic group is the subject of political and social relations and its activity depends on many different factors. It has been established that the political activity of young people grows during periods of large-scale and critical events. The need to involve this part of society in the political process is one of the main tasks of the modern state, since without the development of civil society, the building of democracy is impossible. In turn, the development of civil society is impossible without the involvement of the young generation in the socio-political process.

Keywords: youth, civil society, socio-political activity of youth, elections, state, youth policy.